

**Vleermuizenonderzoek De Bedriegertjes
te Bergen**

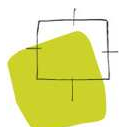

BügelHajema

Plek voor ideeën

Vleermuizenonderzoek De Bedriegertjes te Bergen

11 oktober 2010
Projectnummer 022.11.50.00.06

Ideeën voor een plek

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	5
2	Methode	7
	2.1 Protocol	7
3	Resultaten	9
4	Conclusie	13
5	Literatuur	15

A a n l e i d i n g

Er zijn voornemens om het tennispark 'De Bedriegertjes' en twee aangrenzende terreintjes gelegen in Bergen om te vormen tot een woonwijk. Het clubgebouw van de tennisvereniging 'De Bedriegertjes' zal hiervoor worden gesloopt. In 2007 is voor deze ontwikkeling een ecologisch onderzoek uitgevoerd (BügelHajema, 2007). In het kader van het ecologisch onderzoek is eenmaal een aanvullend veldbezoek met betrekking tot de aanwezigheid van vleermuizen uitgevoerd. Inmiddels is dit aanvullend onderzoek verouderd en is een actualisatie vereist.

In het Ecologisch onderzoek De Bedriegertjes (BügelHajema, 2007) zijn een beschrijving van het gebied en afbeeldingen van de locatie opgenomen.

In het kader van de Flora- en faunawet is het van belang te achterhalen welke soorten vleermuizen in het plangebied voorkomen, of er verblijfplaatsen aanwezig zijn en hoe ze gebruikmaken van het gebied. Tevens dient te worden vastgesteld of de ontwikkelingen mogelijk negatieve effecten zullen hebben op de aanwezige soorten. Alle vleermuissoorten zijn streng beschermd en staan in tabel 3 van de Flora- en faunawet en in bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Dit rapport beschrijft de resultaten en de conclusies van het nader onderzoek naar vleermuizen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden tussen 18 mei 2010 en 21 september 2010.

M e t h o d e

2

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van het protocol voor vleermuisinventarisaties dat door het Netwerk Groene Bureaus is opgesteld¹.

2.1

Protocol

Alle vleermuizen in Nederland zijn streng beschermde soorten (tabel 3) en wettelijk beschermd in zijn voortbestaan. Een ruimtelijk plan mag daarom niet worden vastgesteld wanneer de verboden van artikelen 9 tot en met 11 worden overtreden, tenzij er een ministeriële ontheffing is aangevraagd of kan worden verleend. Het effect van de ontwikkeling op de instandhouding van de soort dient daarom bij de vaststelling van een ruimtelijk plan apart te worden afgewogen.

Om het effect van de ontwikkeling op vleermuispopulaties af te wegen, moeten tenminste enkele aspecten worden vastgesteld:

- of vleermuizen in het plangebied voorkomen;
- of vleermuizen een verblijfplaats hebben in het plangebied;
- om welke soort of soorten het gaat;
- voor welke aantallen het plangebied van belang is;
- welk gebruik van het plangebied wordt gemaakt en wat daarin essentieel is.

In 2007 is op initiatief van het Netwerk Groene Bureaus een protocol ontwikkeld voor inventarisaties van vleermuizen als 'nader onderzoek' in het kader van de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 of het beleidskader voor de Ecologische Hoofdstructuur. Het protocol gaat uit van de gebiedsfuncties: winterverblijf, zomerverblijf, kraamverblijf, paarverblijf, vliegroute en jachtgebied. Voor het inventariseren van elk van deze zes functies is per vleermuissoort een aantal, een periode van het jaar en de minimale duur van het veldbezoek vastgelegd. Verder worden eisen gesteld aan de weersomstandigheden en de te gebruiken apparatuur.

Verspreid over de periode mei tot en met september zijn vijf veldbezoeken uitgevoerd. Bij aanvang van ieder bezoek is de bebouwing geïnspecteerd op de aanwezigheid van mogelijke invliegopeningen en sporen (onder andere uitwerpselen) van vleermuizen.

¹GaN, NGB en Zoogdiervereniging, 2010 Vleermuisprotocol versie 5 maart 2010. Gegevensautoriteit Natuur, Netwerk Groene Bureaus en Zoogdiervereniging, www.gegevensautoriteitnatuur.nl, Utrecht.

APPARATUUR

Vleermuizen maken gebruik van echolocatie om zich te oriënteren in een gebied en voor het lokaliseren van prooien tijdens de jacht. Tijdens de avondbezoeken kunnen vleermuizen worden waargenomen door de ultrasone geluiden die zij maken, hoorbaar te maken. Met behulp van ultrasoongeluiddetectoren (batdetectors), Petterson (D240x) met heterodyn- en tijdverlengen-functies is de inventarisatie uitgevoerd. Tijdens het onderzoek worden met digitale opnameapparatuur (Edirol R-09HR) digitale WAV-opnamen van de vleermuizengeluiden gemaakt. Om met zekerheid vast te stellen welke soorten zijn waargenomen, worden met behulp van de programma's Bat Sound Pro 3.31b en WaveSurver 1.8.5 deze opnames op de computer geanalyseerd.

Tijdens de bezoeken is de aandacht voornamelijk gericht op de aanwezigheid van vleermuizen in het clubgebouw en het gebruik van het omliggende terrein en is geluisterd of vleermuizen hiervan gebruikmaken als jachtgebied of vlieg-route. Verder is ook de omgeving van het plangebied onderzocht op het voorkomen van vleermuizen.

De avondbezoeken zijn verspreid over mei tot en met september 2010 uitgevoerd, hiermee wordt voldaan aan de eisen die het onderzoeksprotocol stelt aan onderzoeken naar de gebiedsfuncties voor vleermuizen. Voor de omstandigheden gedurende beide avondbezoeken, zie tabel 1.

Tabel 1. Omstandigheden tijdens veldbezoeken

Datum	Zonson- dergang	Start	Einde	Temperatuur	Wind	Bijzonder- heden
18 mei 2010	21.36 uur	21.05 uur	23.30 uur	9.7°C - 6.0°C	Matig	Onbewolkt
17 juni 2010	22.07 uur	21.40 uur	23.40 uur	16.0°C - 14.2°C	Matig	Zwaar be- wolkt
10 juli 2010	22.02 uur	21.30 uur	22.45 uur	26.4°C - 17.5°C	Zwak	Geheel be- wolkt met later onweer
01 september 2010	20.30 uur	20.10 uur	22.10 uur	14.1°C - 9.2°C	Zwak	Onbewolkt
21 september 2010	19.42 uur	19.30 uur	21.30 uur	14.6°C - 12.4°C	zwak	Half bewolkt

R e s u l t a t e n

3

Avondbezoeken

Op 18 mei is het plangebied tussen 21.05 uur en 23.30 uur bezocht door de heer ing. E.J. Slot. De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Sporen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen. De weersomstandigheden waren ten tijde van dit avondbezoek gunstig.

18 MEI 2010

Tijdens dit avondbezoek zijn vier soorten vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en watervleermuis (*Myotis Daubetonii*).

De eerste vleermuis werd om 22.09 uur (33 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een waarneming van een hoog overvliegende rosse vleermuis. Gedurende de avond zijn er nog twee rosse vleermuizen overgevlogen. Alle vlogen van west naar oost.

De eerste gewone dwergvleermuis werd om 22:13 uur (37 minuten na zonsondergang) in het noordwesten van het plangebied waargenomen. Dit exemplaar foerageerde korte tijd boven het speelveld in het noordwesten van het plangebied. Langs de witte paardenkastanjes in het zuiden van het plangebied en boven de aangrenzende achtertuinen (Boterbloemweg) foerageerde zo nu en dan een exemplaar gewone dwergvleermuis. Tevens is net buiten het plangebied aan de Pinksterbloemweg af en toe een gewone dwergvleermuis gehoord.

De eerste en enige laatvlieger is om 22.23 uur (47 minuten na zonsondergang) waargenomen. Dit exemplaar vloog net als de eerder genoemde rosse vleermuizen van west naar oost.

Om 22.52 uur (76 minuten na zonsondergang) is eenmaal een watervleermuis gehoord. Dit exemplaar vloog vanuit het westen over het plangebied, richting het oosten.

Na 23.00 uur werd het zeer rustig en is vrijwel niets meer waargenomen.

Op 17 juni is het plangebied tussen 21.40 uur en 23.40 uur bezocht door de heer ing. E.J. Slot. De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Sporen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen. De weersomstandigheden waren ten tijde van dit avondbezoek gunstig. Tijdens dit avondbezoek zijn twee soorten vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis en rosse vleermuis.

17 JUNI 2010

De eerste vleermuis werd om 22.27 uur (20 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een waarneming van een hoog overvliegende rosse vleermuis. Dit exemplaar kwam van buiten het plangebied en vloog van west naar oost. Gedurende de avond zijn er nog vier exemplaren waargenomen, waarvan twee ook een west-oost vliegbeweging lieten zien.

De eerste gewone dwergvleermuis werd om 22:36 uur (29 minuten na zonsondergang) in het zuiden van het plangebied waargenomen. Dit exemplaar foerageerde enige tijd bij de witte kastanjes en de aangrenzende tuinen van de woningen aan de Boterbloemweg. Enkele andere exemplaren zijn later op de avond foeragerend bij de houtsingel en boven het speelveld in het noorden van het plangebied waargenomen.

10 JULI 2010

Op 10 juli is het plangebied tussen 21.30 uur en 22.45 uur bezocht door de heer ing. E.J. Slot. De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Sporen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen. De weersomstandigheden waren ten tijde van dit avondbezoek niet gunstig. Het vleermuizenonderzoek is 45 minuten eerder gestaakt wegens onweer en regen. Desondanks geeft het onderzoek toch een voldoende beeld, omdat alle gebouwbewonende soorten die tijdens eerdere bezoeken in de omgeving zijn waargenomen, voor aanvang van de regen zijn gehoord. Dit geeft aan dat de betreffende soorten die avond wel zijn uitgevlogen. Verder geven de waarnemingen eenzelfde beeld als de voorgaande bezoeken. Tijdens het avondbezoek zijn vier soorten vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*).

De eerste vleermuis werd om 22.26 uur (24 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een waarneming van een hoog overvliegende laatvlieger die van west naar oost vloog. Enkele minuten later vlogen nog twee exemplaren over.

Om 22.28 uur (26 minuten na zonsondergang) vloog de eerste rosse vleermuis vanuit het noorden over. En tweede exemplaar vloog enkele minuten later over.

De eerste en enige gewone dwergvleermuis is om 22.29 uur (27 minuten na zonsondergang) waargenomen. Dit exemplaar vloog over vanuit het zuidoosten richting het noorden.

De eerste ruige dwergvleermuis foerageerde vanaf 22.34 uur (32 minuten na zonsondergang) kort nabij de houtsingel in het noorden van het plangebied. Dit exemplaar kwam vanuit het oosten het plangebied in vliegen. Tien minuten na deze waarneming is het onderzoek gestaakt wegens het losbarsten van onweer en regen.

Op 1 september is het plangebied tussen 20.10 uur en 22.10 uur bezocht door de heer ing. E.J. Slot. De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Sporen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen. De weersomstandigheden waren ten tijde van dit avondbezoek gunstig. Tijdens het avondbezoek zijn vijf soorten vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis en watervleermuis.

1 SEPTEMBER 2010

De eerste vleermuis werd om 20.50 uur (20 minuten na zonsondergang) gezien. Het betrof een waarneming van een gewone dwergvleermuis die vanuit het westen het plangebied in vloog en hier enkele minuten foerageerde. Gedurende de avond zijn de meeste waarnemingen van gewone dwergvleermuizen ten westen van het plangebied gedaan. Rond de bebouwing van de Dokter Blokweg en Dirk Klomplaan zijn meerdere exemplaren gezien. Af en toe werd ook even in het plangebied gefoerageerd. Na 21.20 werd de activiteit erg laag.

De eerste rosse vleermuis is om 20.55 uur (25 minuten na zonsondergang) waargenomen. Dit exemplaar vloog hoog over. Om 22.09 uur is een tweede exemplaar gehoord.

De eerste laatvlieger is om 21.01 uur (31 minuten na zonsondergang) gehoord. Dit exemplaar vloog hoog over. Een tweede is enkele minuten later gehoord. Ook dit exemplaar foerageerde niet in het plangebied maar vloog over.

Om 21.10 uur (40 minuten na zonsondergang) is een ruige dwergvleermuis ten zuidwesten van het plangebied waargenomen. Dit exemplaar liet veelvuldig sociale roep horen en vloog boven de achtertuinen van de Dirk Klomplaan.

Als laatste vloog om 21.25 uur (55 minuten na zonsondergang) een exemplaar watervleermuis over de zuidwesthoek van het plangebied. Even ten zuidwesten van het plangebied ligt een waterpartij waarboven meerdere exemplaren watervleermuis gedurende de avond foerageerden.

Op 21 september is het plangebied tussen 19.30 uur en 21.30 uur bezocht door de heer ing. E.J. Slot. De bebouwing is geïnspecteerd op sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Sporen zijn tijdens dit bezoek niet aangetroffen. De weersomstandigheden waren ten tijde van dit avondbezoek gunstig. Tijdens het avondbezoek zijn vijf soorten vleermuizen in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis en watervleermuis.

21 SEPTEMBER 2010

De eerste vleermuis werd om 19.54 uur (12 minuten na zonsondergang) waargenomen. Het betrof een waarneming van een gewone dwergvleermuis die vanuit het oosten het plangebied in vloog en hier enige tijd foerageerde. Enkele minuten later vlogen nog drie gewone dwergvleermuizen vanuit dezelfde richting het plangebied in. Gedurende de avond werd in iedere hoek van het

plangebied zo nu en dan gefoerageerd door een of meerdere gewone dwergvleermuizen.

Om 20.05 uur (23 minuten na zonsondergang) werd de eerste en enige laatvlieger vliegend vanuit het noorden over het plangebied waargenomen.

Enkele minuten later is de eerste rosse vleermuis waargenomen. Dit exemplaar kwam om 20.11 uur vanuit het zuiden hoog aanvliegen om vervolgens boven het plangebied af te buigen richting het oosten. Iets later vlogen twee exemplaren vanuit het oosten richting het westen hoog over het plangebied.

De eerste ruige dwergvleermuis is om 20.24 uur (42 minuten na zonsondergang) waargenomen. Dit exemplaar kwam vanuit het noordoosten en foerageerde enkele minuten in het noorden van het plangebied. Daarna is de soort niet meer waargenomen.

Om 20.33 uur (51 minuten na zonsondergang) is eenmaal een exemplaar waternvleermuis in het zuidwesten van het plangebied gehoord.

Ten zuidwesten van het plangebied bevindt zich een waterpartij waar enkele exemplaren gedurende de avond foerageerden.

Conclusie

4

Verspreid over de seizoenen in 2010 is het terrein op het voorkomen van zes gebruiksfuncties van vleermuizen geïnventariseerd. Daarmee is voldoende indruk van alle mogelijk voorkomende soorten en de gebiedsfuncties gekregen.

Over het algemeen is gewone dwergvleermuis relatief laat waargenomen. Ook is geconstateerd dat de soort niet uitvloog vanuit het clubhuis. Op 21 september maakte de soort vrij kort na zonsondergang gebruik van het plangebied om te foerageren. Hierbij kwam de soort vanuit het oosten aanvliegen. Dit duidt er op dat op dat moment een verblijfplaats op korte afstand van het plangebied te vinden was. De witte paardenkastanjes in het zuiden van het plangebied en de westelijk en noordelijk gelegen groensingels van het plangebied werden door enkele exemplaren van deze soort regelmatig gebruikt om te foerageren. Het ging hierbij echter om lage aantallen die meestal aan het eind van de avondbezoeken elders foerageerden.

Laatvlieger is weinig waargenomen en altijd betrof het overvliegende dieren. Hoewel er het meest een west-oost vliegbeweging is geconstateerd, gaat het om zulke lage aantallen dat er geen sprake is van een belangrijke vliegroute. Tijdens het avondbezoek van 10 juli kwamen de waargenomen exemplaren redelijk vroeg overvliegen. De verblijfplaats van deze exemplaren zal op dat moment in de buurt (west) van het plangebied zijn geweest. Het plangebied behoort echter niet tot het foerageergebied van deze soort.

Rosse vleermuis is elk avondbezoek gehoord. Het betrof echter altijd lage aantallen en relatief laat overvliegende exemplaren. Een verblijfplaats wordt dan ook niet op korte afstand van het plangebied verwacht. Het plangebied is als foerageergebied van geen belang voor deze soort.

Ruige dwergvleermuis is alleen tijdens de laatste drie avondbezoeken gehoord. De waarneming had alle keren betrekking op één exemplaar. Op 10 juli 2010 en 21 september 2010 foerageerde een exemplaar even in het plangebied. Een exemplaar was 10 juli 2010 relatief vroeg in het plangebied, maar kwam vanuit het oosten aanvliegen. Niets wijst erop dat dit exemplaar vanuit het clubhuis uitvloog of vanuit één van de witte paardenkastanjes.

Gezien de combinatie van het ontbreken van sporen van vleermuizen op of nabij het clubhuis en het gedrag van de waargenomen soorten gedurende het gehele vleermuizenonderzoek, is het onwaarschijnlijk dat vleermuizen het clubhuis gebruiken als verblijfplaats.

Wel is gebleken dat de groensingels in het zuiden, westen en noorden in het plangebied een onderdeel zijn van het foerageergebied van gewone dwerg-

vleermuis. Echter de aantallen dwergvleermuizen die gebruikmaken van de aanwezige groensingel zijn niet groot. Er is dan ook geen sprake van een hoogwaardig foerageergebied. Daarnaast is gewone dwergvleermuis niet erg kritisch voor wat betreft het foerageergebied. Het ligt in de verwachting dat het plangebied geschikt blijft als foerageergebied.

Wettelijke verplichtingen

Er zijn geen aanwijzingen dat binnen het plangebied wettelijk beschermde vaste verblijfplaatsen van vleermuissoorten aanwezig zijn. De groensingels van het plangebied zijn geen hoogwaardig onderdeel van het foerageergebied voor gewone dwergvleermuis in Bergen. Daarnaast is gewone dwergvleermuis een soort die een vrij breed scala aan gebieden gebruikt als foerageergebied. Men mag er dan ook vanuit gaan dat het plangebied tijdens en na de inrichtingswerkzaamheden dienst kan blijven doen als foerageergebied. Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een belangrijke vliegroute van vleermuizen.

Voor de sloop van het clubhuis van de tennisvereniging 'De Bedriegertjes' en het realiseren van een woonwijk hoeft geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet met betrekking tot vleermuizen te worden aangevraagd.

Aanbevelingen

Door rekening te houden met het medegebruik van de geplande bebouwing door vleermuizen, kan de aanwezigheid van vleermuizen worden bevorderd. Het gaat hierbij om de integratie van voor vleermuizen geschikte restruimten, dakpannen en spouwstenen in de nieuwbouw. Hiermee worden verblijfplaatsen gecreëerd voor gebouwbewoners als gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Door het bestaande groen uit te bouwen tot grotere eenheden groen, met inlandse katjes-, bloem- en besdragende soorten bomen en struikbeplantingen binnen het plangebied, kan het jachtgebied en de vliegroutes van vleermuizen worden verbeterd.

L i t e r a t u u r 5

BügelHajema Adviseurs, Ecologisch onderzoek De Bedriegertjes, projectnummer 022.11.50.01, Assen 2007.

Colofon

Opdrachtgever
Gemeente Bergen

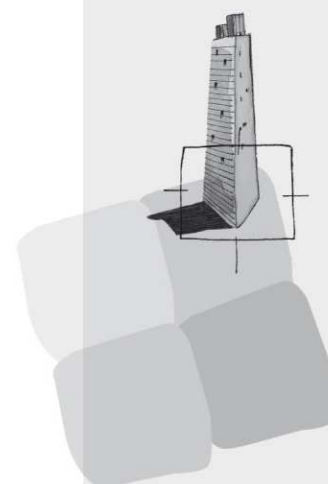
Contactpersoon
Mevrouw J. Tamis

Rapport
BügelHajema Adviseurs

Fotografie
BügelHajema Adviseurs

Projectleiding
Mevrouw drs. C.A.C. Hiskemuller
BügelHajema Adviseurs

Projectnummer
022.11.50.00.06

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordening en Milieu BNSP
Vaart nz 48-50
Postbus 274
9400 AG Assen
T 0592 316 206
F 0592 314 035
E assen@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort